

STORTINGET

Representantforslag 156 S

(2018–2019)

fra stortingsrepresentantene Emilie Enger Mehl, Geir Inge Lien, Ole André Myhrvold,
Liv Signe Navarsete, Åslaug Sem-Jacobsen og Sandra Borch

Dokument 8:156 S (2018–2019)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Emilie Enger Mehl, Geir Inge Lien, Ole André Myhrvold, Liv Signe Navarsete, Åslaug Sem-Jacobsen og Sandra Borch om å stoppe sentralisering av domstolene

Til Stortinget

Bakgrunn

I september 2017 satte regjeringen, da bestående av Høyre og Fremskrittspartiet, ned et utvalg, Domstolkommisjonen, som skal utrede domstolenes organisering og levere sin utredning innen 11. august 2020. Utvalgets mandat legger opp til en bred gjennomgang av domstolene i første og andre instans på et prinsipielt nivå.

Utvalget skal vurdere hvilke oppgaver, både av dømmende og forvaltningsmessig art, som bør utføres av de alminnelige domstolene og jordskifterettene. Videre kan utvalget anbefale tilføring eller utflytting av oppgaver. Det skal også vurderes hvordan domstolene kan utføre sine oppgaver på måter som gir økt effektivitet, kvalitet og tilgjengelighet for publikum, herunder gjøre vurderinger av digitalisering, en mer fleksibel saksbehandling, en mer aktiv saksstyring, større frihet ved valg av verneting og adgang til saksbehandling i ankeinstans. Utvalget skal også utrede domstolens og dommernes uavhengighet.

Den dømmende makt i første og andre instans består i dag av 63 tingretter, 34 jordskifteretter og 6 lagmannsretter. Det fremgår av mandatet til utvalget at:

«Utvalget skal foreslå overordnede kriterier for retts-

kretsinndeling og lokalisering på første- og anneninstansnivå. Kriteriene må ta sikte på en bærekraftig domstolstruktur, som også gir grunnlag for fleksibilitet ved at senere strukturendringer kan baseres på de samme kriteriene.

På grunnlag av utvalgets forslag til overordnede kriterier, anbefalinger om domstolenes oppgaver og oppgaveløsning og analyse av samfunnsmessig lønnsomhet skal det skisseres alternativer til en konkret domstolstruktur for de alminnelige domstolene på første- og anneninstansnivå og for jordskifterettene.»

I juni 2018 bestemte regjeringen at spørsmålet om domstolstruktur skulle løftes ut i en egen utredning, som skal legges frem 1. oktober 2019. Dette inkluderer spørsmål om hvor mange tingretter det skal være, felles ledelse av dem, grenser mellom tingrettene og strukturen til lagmannsrettene med videre.

Samtidig som Domstolkommisjonen er i ferd med å utrede domstolenes fremtid, har Domstoladministrasjonen foretatt en rekke administrative avgjørelser om endringer i domstolenes struktur. Blant annet ble Halden tingrett i 2018 underlagt Fredrikstad tingrett med felles ledelse, til store lokale protester. Fosen tingrett ble også i 2018 lagt under Sør-Trøndelag tingrett, til tross for at de ansatte ved Fosen tingrett uttrykte seg negativt til en sammenslåing.

Det ble sist i mai 2019 besluttet av Domstolsadministrasjonen at Sunnhordland tingrett skal underlegges Haugalandet tingrett med felles ledelse, til tross for et sterkt lokalt ønske og initiativ om en sammenslåing med Hardanger tingrett. Dette kommer som en konsekvens av at nåværende sorenskriver skal gå av med pensjon, og at Domstoladministrasjonen ikke vil gjøre ny ansettelse av sorenskriver ved Sunnhordland tingrett. Avgjørelsen har vakt sterke reaksjoner i Sunnhordland og Hardanger. I et brev til justis- og innvandringsmi-

nisteren, signert representanter for Hardanger tingrett, Sunnhordland tingrett, Hardangerrådet, Samarbeidsrådet for Sunnhordland, advokatene i Hardangerregionen og advokatene på Stord, bes justis- og innvandringsministeren om å gripe inn og hindre effektivering av Domstoladministrasjonens vedtak. «Denne framgangsmåten viser total mangel på respekt for den politiske prosessen som bør ligge bak ei slik inngripande endring i regionane», heter det i brevet.

Domstolenes ressurser har vært svært knappe over lang tid. Sorenskriveren i Romsdal tingrett uttalte til Nationen 14. mai 2019 at:

«Vi har et bestemt inntrykk av at regjeringen og Domstoladministrasjonen har redusert budsjettene for domstolene for å legge grunnlaget for en strukturendring. Når domstolene har meget stramme budsjetter, er det større vilje til sammenslåing av domstoler.»

Han hevdet videre at det foregår en parallell strukturprosess og at:

«Kommisjonens arbeid blir da egentlig en prosess som bygger på forutsetninger som allerede er forårsaket av Domstoladministrasjonen.»

Forslagsstillerne mener det er svært uheldig at det til stadighet gjennomføres strukturendringer og legges føringer fra regjeringens og Domstoladministrasjonens side som forskutterer Domstolkommisjonens arbeid.

Under et seminar om fremtidig domstolstruktur på Stortinget i mai uttrykte direktøren i Domstoladministrasjonen, Sven Marius Urke, undring over «hvorfor politikerne ikke er mer interessert i de viktige temaene, som for eksempel sikkerhet, digitalisering, ressurstilgangen og domstolenes uavhengighet», og la til at «det er mange viktige spørsmål som ikke får den oppmerksomhet de fortjener, fordi struktur engasjerer politikerne på en helt annen måte». (rett24.no, 9. mai 2019)

Forslagsstillerne deler Urkes syn på at disse temaene er av helt sentral betydning når domstolenes fremtid skal vurderes. Forslagsstillerne mener det gir liten mening å vurdere struktur før man på et prinsipielt nivå har gjort en bred vurdering av domstolene, slik Domstolkommisjonens mandat legger opp til. Videre mener forslagsstillerne at det er av avgjørende betydning å vurdere hvilke oppgaver domstolene er ment å løse, og hvordan de kan løses på best mulig måte, for å kunne vurdere hva som er en hensiktsmessig struktur.

Det fremgår av mandatet at utredningsinstruksen skal ligge til grunn for alle utvalgets forslag. Den understreker blant annet at alle statlige beslutninger skal være velbegrunnede og gjennomtenkte. Videre fremgår det av mandatet at utredningene skal ligge til grunn for alle utvalgets vurderinger.

Forslagsstillerne påpeker videre at Domstolkommisjonens mandat understreker at forslag til en konkret

domstolstruktur skal gjøres på bakgrunn av blant annet anbefaling om domstolenes oppgaver og oppgaveløsning. En utredning om struktur før alle spørsmål er avklart, synes derfor å være uheldig og i strid med mandatet fra regjeringen.

Det vises til at Stortinget ved behandlingen av statsbudsjettet for 2016, jf. Prop. 1 S (2015–2016), avviste en rekke forslag om sentralisering av domstolene, hovedsakelig begrunnet i at forslagene var for dårlig utredet. Domstoladministrasjonen hadde i forkant sendt ut en orientering om arbeidet med strukturendring for norske domstoler, hvor det ble foreslått å slå sammen 35 norske tingretter til 12 og fire jordskiftedomstoler til to.

Forslagsstillerne mener det er underlig at regjeringen nå mener at man kan gjøre store strukturendringer i de alminnelige domstolene og jordskifterettene uten å vente på en ferdigstillelse av alle pågående utredninger om domstolene, som er ment å legge grunnlaget for en vurdering av hensiktsmessig struktur.

Forslagsstillerne merker seg også at regjeringen har bestilt fremleggelse av Domstolkommisjonens strukturen rapport få uker etter kommune- og fylkestingsvalget i 2019. Det vises til at forslagene fra Domstoladministrasjonen om nedleggelse i 2015, som førte til store protester, ble lagt frem to dager etter kommune- og fylkestingsvalget samme år.

Forslagsstillerne understreker at uavhengige domstoler er en forutsetning for en velfungerende rettsstat. I henhold til Grunnloven § 95 og Den europeiske menneskerettskonvensjon art. 6 nr. 1 påhviler det statlige styresmakter et ansvar for å sikre at domstolene og dommerne er uavhengige og upartiske. Forslagsstillerne vil videre påpeke at finansiering av domstolene henger sammen med dette, og at tilstrekkelig ressurstilgang er en forutsetning for å verne om domstolenes uavhengighet. Det vises blant annet til årsmeldingene for Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter (NIM) 2017 og 2018, som påpekte at kravet til uavhengige domstoler kan legge føringer for finansieringen av domstolene. Advokatforeningens årstale i november 2018 handlet om at økonomien til den tredje statsmakt er strupt. Landsmøtet i Juristforbundet vedtok 2. november 2018 en resolusjon med tittelen «Borgernes rettssikkerhet og domstolenes uavhengighet må trygges gjennom et bedret domstolbudsjett».

Avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen har rammet domstolene hardt, og har ført til store nedskjæringer i dømmende årsverk. Bare for 2019 utgjorde kuttene 16,6 mill. kroner, som i all hovedsak fører til kutt i dommerstillinger, blant annet ved at stillinger ikke lyses ut ved naturlig avgang. Forslagsstillerne mener det er uheldig at økonomi og budsjettmessige føringer blir brukt som et pressmiddel for å tvinge frem nedleggelse av domstoler, som truer folks rettssikkerhet og lik tilgang til domstolene i hele landet. Det vises for eksempel

til at mindre domstoler ikke digitaliseres og nektes oppgradering av lokaler, og at det deretter brukes som argument for nedleggelse at disse har sakket akterut i samsfunnsutviklingen.

Forslagsstillerne er av den oppfatning at beslutninger om fremtidig struktur i domstolene ikke kan holdes utenfor politisk diskusjon på bakgrunn av et argument om domstolenes uavhengighet, da dette kravet retter seg mot den dømmende virksomhet og ikke kan omfatte administrative beslutninger, slik som lokalisering av domstolene.

Forslagsstillerne vil understreke at domstolene er bærebjelken i rettsstaten. Fremtidig lokalisering og struktur for domstolene er et spørsmål av høy samsfunnsmessig viktighet som bør være gjenstand for grundig utredning. Det vises til at beslutninger om nedleggelse eller omstrukturering vil ha store ringvirkninger, for eksempel ved å utarme godt etablerte juristmiljøer over hele landet og innbyggernes tilgang til å få rett. Forslagsstillerne påpeker at domstolene lever av tillit, og tillit skapes av nærhet. Alle innbyggere må ha likeverdig tilgang til rettsvesenet. Forslagsstillerne mener det er prinsipielt uheldig at Domstolkommisjonens arbeid utfordres av parallelle prosesser om nedleggelser og sam-

menstående, samt budsjettmessige og administrative føringer som bereder grunnen for fremtidige strukturendringer før utvalget har lagt frem en fullstendig utredning.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen utsette behandling av Domstolkommisjonens delrapport om struktur inntil kommisjonens fullstendige utredning foreligger i 2020.
2. Stortinget ber regjeringen legge til grunn et prinsipp om lokal frivillighet for beslutninger om sammenslåing eller felles ledelse av domstoler.
3. Stortinget ber regjeringen sørge for at avgjørelser om sammenslåing og felles ledelse av alminnelige domstoler og jordskifteretter stoppes frem til Domstolkommisjonens fullstendige utredning foreligger i 2020.

22. mai 2019

Emilie Enger Mehl

Geir Inge Lien

Ole André Myhrvold

Liv Signe Navarsete

Åslaug Sem-Jacobsen

Sandra Borch

